

В. Л. Іващенко

СЛІДСТВО – СЛІДЧІ ДІЇ – РОЗСЛІДУВАННЯ

Відношення входження зі словом розслідування за дихотомією “досудовий – судовий”. У цьому разі обсяг поняття “слідство” охоплює дві ознаки ‘досудовий’ і ‘судовий’, а тому є ширшим, ніж обсяг поняття “розслідування”, яке охоплює лише одну ознаку ‘досудовий’. Отже, поняття “розслідування” за цими диференційними ознаками перебуває у відношенні входження до поняття “слідство”. Пор.: *розслідування* “стадія кримінального процесу (неофіційна назва стадії досудового слідства), в ході якої органи дізнання й досудового слідства виконують передбачені кримінально-процесуальним законом дії і приймають рішення для збору й перевірки доказів, швидкого і повного розкриття злочинів, притягнення як обвинувачених осіб, що їх вчинили; вживають заходи для запобігання злочинам, з’ясування й усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, а також заходів, які забезпечують відшкодування збитків, завданих злочином” (ЮТТС, с. 243) і *слідство* “у кримінальному процесі – збирання та перевірка доказів, необхідних і достатніх для обставин, що входять в предмет доказування. Слідство охоплює: досудове слідство – стадія кримінального процесу; судове слідство – частина судового розгляду” (ЮТТС, с. 251).

Саме тому терміни *слідство* і *розслідування* можуть частково синонімізуватися, що відображає паралельне (взаємозамінне) використання у фаховому спілкуванні терміносполучень *попереднє слідство* = *попереднє розслідування* (РУСНТ, с. 458, 414), *досудове слідство* = *досудове розслідування* (ЮТТС, с. 243) та ін. Свідченням того, що це лише часткові (а не повні!) синоніми є, наприклад, нарізне (без можливості взаємозаміни) вживання терміносполучень, з одного боку, *судове слідство, карне (кримінальне) слідство* (РУСНТ, с. 458), з другого – *розслідування [кримінальної] справи, розслідування злочинів* (КПКУ, ст. 112, 114-1, 119), *кримінально-процесуальне розслідування* (ВЕЮС, с. 790), а також те, що один термін не заступає другий у тих самих терміносполученнях у тексті Кримінально-процесуального кодексу України (див. КПКУ).

2. Слово *слідство* вступає у лексико-семантичні відношення зі словом *розслідування* також за дихотомією “злочинний – незлочинний”. У цьому разі, навпаки, обсяг поняття “розслідування” охоплює дві ознаки – ‘стос. злочину’ і ‘не стос. злочину’, а тому є ширшим, ніж обсяг поняття “слідство”, що передає лише одну ознаку ‘злочинний (кримінальний)’. Отже, оняття “слідство” за цими диференційними ознаками перебуває у відношенні входження до поняття “розслідування”. Пор.: *слідство* “визначений законом порядок встановлення всіх обставин вчиненого злочину, що

включає збирання, процесуальне закріплення, перевірку та оцінку доказів, окреслених предметом доказування у кримінальній справі. Термін вживається як у розумінні визначення певних процесуальних форм, у межах яких допускається збирання, процесуальне закріплення, перевірка та оцінка кримінально-правових доказів, так і в розумінні діяльності органу, уповноваженого здійснити слідство” (ВЕЮС, с. 816); “розслідування обставин, пов’язаних із злочином, яке проводять органи юстиції” (СУМ, IX, с. 358; ВТССУМ, с. 1343) і *розслідування* “нормативно врегульована діяльність компетентних органів чи посадових осіб з дослідження певних фактів (дій або подій), їх наслідків, причин та умов виникнення, а також з’ясування інших юридично значущих обставин. ... Згідно з чинним законодавством розслідуванню підлягають: суспільно-небезпечні діяння, за які законом встановлено кримінальну відповідальність (кримінально-процесуальне розслідування); факти наявності й впливу демпінгового імпорту (антидемпінгове розслідування) та зростання імпорту в Україні, що заподіює значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному виробнику; факти надання нелегітимної субсидії (антисубсидійне розслідування); аварії і катастрофи на морському, річковому та повітряному транспорті; нещасні випадки, професійні захворювання та аварії на виробництві; епідемії та спалахи інфекційних хвороб, пожежі тощо (розслідування надзвичайних ситуацій різного характеру) та ін. ...” (ВЕЮС, с. 790); “дія за знач. розслідувати – робити дослідження вивчати кого-, чого-небудь; вияснити, з’ясувати, проводячи слідство або розбираючись у якомусь питанні” (СУМ, VIII, с. 811; ВТССУМ, с. 1264).

Отже, ці терміни є частковими (а не повними!) синоніми ще в одній площині, що засвідчують терміносполучення, з одного боку, *карне (кримінальне) слідство* (РУСНТ, с. 458), *кримінально-процесуальне розслідування* (ВЕЮС, с. 790), з другого – *розслідування [кримінальної] справи, розслідування злочинів* (КПКУ, ст. 112, 114-1, 119), *розслідування причин зриву ремонту паровозів* (СУМ, VIII, с. 811), *антидемпінгове розслідування, антисубсидійне розслідування, розслідування надзвичайних ситуацій різного характеру* (ВЕЮС, с. 790), які, на нашу думку, унеможливають заміну слова *розслідування* словом *слідство*.

3. Словосполучення *слідчі дії* (“у праві – дії зі збирання та перевірки доказів, що здійснюються слідчим, органом дізнання, прокурором, судом у встановленому законом порядку (див. слідчий – стос. до слідства, слідчого; який здійснює слідство; призначений для ведення слідства)” (ВТССУМ, с. 1343); “процесуальні дії, пов’язані з виявленням, фіксацією та перевіркою доказів у кримінальній справі. Закон передбачає проведення таких слідчих дій: допит свідка, потерпілого; очна ставка; пред’явлення для впізнання; обшук; виїмка; ексгумація трупа; огляд; освідування; відтворення обстановки та обставин події; призначення експертизи; прослуховування і запис телефонних та інших переговорів, якщо іншим способом одержати необхідну інформацію неможливо” (СПЕ, с. 303); “процесуальні дії, які виконують слідчий, особа, що провадить дізнання, прокурор, суд (судові дії), у встановленому законом порядку. До слідчих дій належать допит, очна

ставка, обшук, виїмка, огляд, освідування, арешт майна, відтворення обстановки та обставин події, пред'явлення для впізнання, призначення експертизи та ін. Слідчі дії проводяться тільки особами, уповноваженими законом. Слідчі дії спрямовані на збирання й перевірку доказів” (ЮТТС, с. 252). Словосполучення *слідчі дії* за ознакою ‘стос. злочину’ є також частковим (а не повним!) синонімом до слова *розслідування*, оскільки назване ним поняття перебуває у відношенні входження до поняття “слідство”, про лексико-семантичні відношення якого з поняттям “розслідування” йшлося вище.

Отже, терміни *слідство* і *розслідування* за дихотоміями диференційних ознак ‘досудовий – судовий’ і ‘стос. злочину – не стос. злочину’ та відношенням входження є частковими синонімами. За іншими диференційними ознаками вони не синонімізуються. Взаємозамінними ці слова можуть бути лише в певних контекстах, напр.: *попереднє слідство* і *попереднє розслідування*. Терміни *слідчі дії* і *розслідування* також частково синонімізуються в межах відношення входження і є взаємозамінними за дихотомією ‘конкретизація – узагальнення’ лише в деяких контекстах, напр.: *проведення слідчих дій* і *проведення розслідування*, *продовження слідчих дій* і *продовження розслідування*.

В. Л. Іващенко, Л. М. Василькова
КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ –
КАРНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ //
КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
КОДЕКС УКРАЇНИ –
КАРНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ
КОДЕКС УКРАЇНИ

Відомості про першу згадку слова *кримінальний* (XVII ст.) та його фіксація в сучасних тлумачних словниках української мови засвідчують, що в семантичній структурі цього слова є етимологічно виявлені домінуючі семи (елементарні ознаки змісту) ‘злочинний / злочин / злочинність / злочинець’ і ‘карний / кара / покарання’ та власне диференційні

ознаки ‘судовий / осуд’, ‘неприпустимий’, ‘розслідування’. Пор.: визначення цього слова в різних лексикографічних джерелах: *кримінальний* (стар. кримінальний, болг. криминален, схв. крїминāлан, лат. *crīminālis / criminalis*, що походить від *crītan* “обвинувачення; провина, гріх; злочинець”, пов’язаного з *certo* “розрізняю, бачу; пізнаю; вирішую, ухвалюю; просію”) – “карний; той, якому загрожує судова кара”; юр. “те саме, що карний 1–3”; “такий, у якому описуються карні злочини та їх розслідування (про художній твір)”; “злочинний (який є злочином, містить у собі злочин; який чинить, учинив злочин; який заслуговує на осуд, неприпустимий)”; “той, що стосується вивчення злочинів і злочинності, боротьби і запобігання злочинам” (ЕСУМ, III, с. 92; СУМ, III, с. 605; СУМ, IV, с. 108, 347; ССІС, с. 389; ВТССУМ, с. 526, 586).

Отже, в українській мові слова *кримінальний* – *карний* – *злочинний* є синонімами (саме в такій послідовності побудови синонімічного ряду! (ПССУМ, с. 173), що, власне, й спричиняє небажані для терміна *кримінальний* різночи-

тання в назвах *Кримінальний кодекс України* і *Кримінально-процесуальний кодекс України* (див.: офіційний сайт “Законодавство України” (ЗУ).

Домінування в семантичній структурі запозиченого з латинської мови слова *кримінальний* семантичної ознаки ‘карний / кара / покарання’, а також тенденція до вибудовування галузевих термінологій на національній основі потребують використання в назві майбутнього кодексу питомої лексики *карний* замість іншомовної *кримінальний*. Див. також: “Словник української мови” Б. Д. Грінченка (за виданням 1996 р.), де рос. *уголовный* (*наказуемый*) в українському реєстрі передане як *карний* (слово *кримінальний* не зафіксоване взагалі) (СУМ/Г, II, с. 222); “Російсько-український словник складної лексики” С. Караванського, де рос. *криминальный* стос. до кодексу також передане як *карний* (РУССЛ, с. 165).

Слово *карний* (первісно від *кара* “суворе покарання, відплата за щонебудь”, “страта”, діал. “штраф”; прасл. **kara* “покарання, кривда”, первісно, очевидно, “тілесне ушкодження” або “здирання одягу” (ВТССУМ, с. 522; ЭСРЯ, с. 168) в сучасних лексикографічних джерелах зафіксоване в таких значеннях: юр. “який учинив злочин проти життя і майна”, у значенні іменника *карний* “той, хто вчинив злочин проти життя і майна”, юр. “який становить замах на життя і майно”, юр. “пов’язаний із розслідуванням і покаранням злочинів проти життя і майна”, рідко “те саме, що каральний” (СУМ, IV, с. 108, 347; ВТССУМ, с. 526, 586). Синонімію *карний* – *каральний* (каральний “призначений для покарання, придушення” (ВТССУМ, с. 523) спричиняє те, що на певному етапі паралельного лексико-семантичного розвитку зазначених слів у семантиці слова *карний* відбулося заміщення сем: “той, кого карали”, “той, якому загрожує кара” на “той, хто / що карає”. Крім того, насичення первісного значення цього слова (“покараний” ← “скривджений” ← “тілесно ушкоджений” – семантичний розвиток за аналогією до значення слова *кара*) інтелектуально-логічною інформацією у напрямі “тілесно ушкоджений, скривджений у результаті якогось діяння, злочину” синонімізувало лексики *карний* і *кримінальний*. Тому *кримінальний*, окрім “карний”, набуло ще й значення “злочинний” (вияв дифузії значень, тобто нечіткої диференціації значень у полісемічному слові; відсутність чітких меж між значеннями). Див. “Словник правничої мови” А. Ю. Кримського, де термін *кримінальний* ідентифікований з терміном *злочинний* (РУСПМ). Зауважимо, що в семантичній структурі слова *злочинний* так само, як і в семантичній структурі слова *кримінальний*, наявні елементарні ознаки змісту ‘осуд’ та ‘неприпустимий’: “який є злочином, містить злочин”, “який чинить, учинив злочин”, “який заслуговує на осуд; неприпустимий” (ВТССУМ, с. 464).

Отже, в українській мові вибудовуються синонімічні ряди *карний* (якому загрожує кара; який учинив злочин; той, хто вчинив злочин) – *кримінальний* – *злочинний* і *карний* (пов’язаний із покаранням злочинів) – *каральний*, що чітко увиразнюють зміст майбутнього кодексу.

На підставі проведеного обґрунтування можемо рекомендувати як коректні назви *Карний кодекс України* замість *Кримінальний кодекс України* і *Карно-процесуальний кодекс України* замість *Кримінально-процесуальний кодекс України* та *Кримінальний процесуальний кодекс України* (саме *карно-процесуаль-*

ний, а не карний процесуальний, оскільки в українській мові існує тенденція до лексикалізації послідовно сполучуваних прикметників як вияв закону економії мовних ресурсів).

Л. О. Симоненко
ГРЕЦЬКИЙ АЛФАВІТ –
ГРЕЦЬКА АБЕТКА

В українській мові на позначення поняття “сукупність літер, прийнятих у писемності якої-небудь мови і розмішених у певному усталеному порядку” (СУМ, I, с. 2, 24, 35) вживають терміни *абетка*, *азбука*, *алфавіт*, що є абсолютними синонімами, утвореними від перших літер відповідно українського, старослов'янського та грецького алфавітів. Зважаючи на грецьке походження слова *алфавіт*, радимо користуватися також терміном *грецький алфавіт*.

Л. О. Симоненко
ПОЖЕЖНИЙ –
ПРОТИПОЖЕЖНИЙ

Терміни *пожежний* і *протипожежний* та утворені з ними словосполучення мають різні лексичні значення: *пожежний* – “призначений для повідомлення про пожежу” (*пожежна автоматика*, *пожежний дзвін*); “призначений для гасіння пожежі” (*пожежна команда*, *пожежне спорядження*, *пожежне озброєння*, *пожежне водопостачання* тощо); “призначений для спостереження за пожежею” (*пожежна вежа*, *пожежна безпека*, *пожежна охорона*); “стосовний до пожежі” (*пожежне випробування*, *пожежна завіса*, *пожежна профілактика*, *пожежна справа*, *пожежний стан*); *протипожежний* – призначений для боротьби з пожежами, для захисту від них та запобігання їм (*протипожежні вимоги*, *протипожежні засоби*, *протипожежні норми*, *протипожежна пропаганда*, *протипожежний інструктаж* тощо) (СУМ, VI, с. 8; ССРЛЯ, X, с. 733–735; XI, с. 1459)

Л. О. Симоненко
ІМУННО-МІКРОБНІ ФАКТОРИ –
ІМУНОДЕФІЦИТ

В українській мові слово *імунно-мікробний* пишемо через дефіс, тому що воно утворене з двох рівноправних прикметникових основ – *імунний* та *мікробний*. Крім того, слово потрібно писати з двома літерами *ни*, оскільки його перша частина походить від прикметника *імунний*, який має таке подвоєння. У слові *імунodefіцит* подвоєння немає, тому що воно пов'язане з іменником *імунітет* (РУСНТ*, с. 196; УП, с. 21–22). Отже, у сучасній українській мові правильно вживати терміни *імунно-мікробні фактори*, але *імунodefіцит*.

**Л. О. Симоненко,
Л. В. Туровська**

**РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ
ВІДПОВІДНИКИ З ПОЖЕЖНОЇ
СПРАВИ**

Узагальнивши матеріали кількох перекладних та інших словників (СУМ; РУСНТ**; КРУПТС; РУТС), пропонуємо українські відповідники до таких російських термінів з пожежної справи: *гармошка* (спосіб укладання пожежних рукавів) — *збрижування*; *го-*

ловешка — *головéшка, недóгарок, -рка; жучок* (электрический) — *жучо́к, -чка́; отбой* — *відбій, -о́ю; пробка* (электрическая) — *прóбка; скатка* — *згóрток, -тка; багор* — *багóр, -гра; башня* — *вéжа; бум* — *бум, -а; взвешенный* — *завислий; вихревой* — *вихровий; водопитатель* — *водоживильник, -а; волокуша* — *волочильня; воспламеняемость* — *займистість, -ості; вскипание* — *закипа́ння, (извести) збурóвування; вспыхивание* — *спала́хування; выхлоп* — *ви́пуск, -у; вышка* — *вишка; газовоз* — *газово́з, -а; горючесть* — *горючість, -ості; дозор* — *стежа; дымосос* — *димовисмо́ктувач, -а; едкий* — *їдкий; жолоб* — *жо́лоб, -а; завеса* — *завіса; загромождение* — *захаращування, захаращення; заземление* — *заземлювання, заземлення; зазор* — *промі́жок, -жку; закаливание* — *загартовування; закольцованная (сеть)* — *закі́льцо́вана (мережа); замкнутая (линия)* — *за́мкнена; занавес (театральный)* — *завіса; запас* — *запа́с, -у; запор (замок)* — *замо́к, -мка́; захлёстывание (огня)* — *збива́ння (вогню); забор воды* — *забі́р води; изолирующий (противогаз)* — *ізолюва́льний (проти́газ); искрогаситель* — *іскрога́сник, -а; испаряемость* — *випарóвуваність, -ості; каланча* — *каланча́; караул* — *варта; караульный* — *вартовий; колба (эл. лампы)* — *колба; колено* — *коліно; корзина (подъёмника)* — *корзина; кошма* (полотно для тушения) — *кошма́; легкоосвобождающийся* — *той, що легко вивільнюється; легкоплавкий* — *легкопла́вкий; легкобрасываемый* — *легкоскида́льний; масляный* — *ма́сляний; молниеотвод* — *блискавкові́двід, -о́ду; набивка (материал)* — *набивка, (наполнение) набиття, (уплотнения) ущі́льнення; нагар* — *нага́р, -у; нагромождение* — *нагромаджування, нагромадження; накал* — *розжа́рення, розпечення; накаливание* — *розжа́рювання, розжа́рення; розпика́ння, розпечення; наконецник* — *наконéчник, -а; наряд (пограничный)* — *наряд, -у; насадок (ствола пожарного)* — *наса́док, -дка; насос* — *по́мпа; обрушение (действие)* — *обвалювання, обвалення, (обвал) обва́л, -у; обугливание* — *обуглювання, обву́глення, звуглювання, зу́глення; огнепреградитель* — *вогнеза́тримувач, -а, вогнеперепóна; окалина* — *окалина; окурок* — *недо́палок, -лка, недо́курок, -рка; омедненный* — *обмі́днений; оплата* — *обплетення; оснащение* — *оснащення, оснащування; отдача (реакция силы)* — *1 (механизмов, огнестр. оружия) — відбій, -о́ю; 2 (действие) — віддавання, віддання, відда́ча; отражатель* — *відбива́ч, -а́; отсе́к* — *ві́ді́к, -у; отсе́кание (огня)* — *ві́ді́кання; охрана* — *охоро́на; очаг (пожара)* — *осере́док, -дку; пепел* — *по́піл, -елу; перегиб (рукава)* — *згин, -у, перегин, -у; перекрытие (искровое)* — *перекриття; перехлёстывание (проводов)* — *переплетення; переходник* — *перехі́дник, -а́; перо (деталь механизма)* — *перо́; петля (магнитного гистерезиса)* — *петля; пламегаситель* — *полум'яга́сник, -а; пламяотсекатель* — *ві́ді́кач по́лум'я; подпорка* — *підпі́рка, підпора; поди́лемник* — *підшо́ло́мник, -а; подьезд (к реке)* — *під'і́зд, -у; пожарная разделка* — *пожежна переді́лка; покров (кабеля)* — *по́крив, -у; покрытие* —

покриття; ползком — поповзом; постановка (задачи) — визначення завдання; преграда — перепона; препятствие — перешкола; привязь (механизм) — прив'язь; посадка — приса́дження, приса́джування; пробка (резиновая) — про́бка, (из дерева) ко́рок; пробой (изоляция) — пробі́й, -о́ю; прокладка (уплотнительная) — прокла́дка; прохождение (службы) — відбува́ння; раструб-спрыск — ро́зтруб-спрыск, -у; расход (воды) — витрата; расцепитель — розчіплювач, -а; сажка — са́жка; свисток — свисто́к, -тка́; связка (действие) — зв'язування, (связанные предметы) — в'язка; седло (клапана) — сі́дло; скрутка (эл. проводов) — скру́тень, -тня і скру́тінь, -тня; скрытая (электропроводка) — прихована; сопло — соплó; спасатель — рятува́льник, -а; спираль — спіра́ль; сцепка — зчеп, -у, зчіпка, (действие) зчеплення; токоотвод — струмові́від, -о́да; трубочист — сажотру́с, -а; трудногораемый — важкоспалимий; утечка — 1 (тока) втра́та; 2 (жидкости, газа) виті́к, -оку; часовой — стійковий; чехол — чохо́л, -хла́.

На нашу думку, недоцільно вносити до реєстру словника з пожежної справи терміни з інших галузей знань, зокрема мистецтва (*завіса театральна*), юриспруденції (*відбуття покарання*), військової справи (*наряд прикордонний*) та ін. Деякі лексеми потребують поняттєвої ідентифікації. Серед них: *хлестать, подмасочник, легкоосвобождающийся*.

Л. В. Туровська

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ – КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ

В українській термінології фінансовий термін *капітальні інвестиції* вживають зі значенням “вкладення коштів у придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності,

інших основних фондів та нематеріальних активів, що підлягають амортизації”, а термін *капітальні вкладення* має значення “витрати на будівництво нових, розширення, реконструкцію і технічне переобладнання наявних основних фондів виробничого і невиробничого призначення”. В останні кілька десятиків років суспільство розвивалося бурхливими темпами, що спричинило появу нових слів, з одного боку, та розширення семантики вже відомих, з другого. Термін *інвестиція* сьогодні має ширше значення, ніж термін *вкладення*, про що свідчать лексикографічні джерела: “інвестиції – грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу. Інвестиції у відтворення основних фондів можуть бути здійснені у формі капітальних вкладень” (ЗВС, с. 185). Як видно з тлумачення, термін *капітальні вкладення* може бути синонімічним до терміна *капітальні інвестиції* лише частково, тільки в конкретному контексті, наприклад, витрати на капітальний ремонт будівель до капітальних вкладень не зараховують.

Л. В. Туровська

**ЖЕСТКАЯ ВОДА – ТВЕРДА ВОДА //
ТЯЖЕЛАЯ ВОДА – ВАЖКА ВОДА**

а термін *тяжѣлая вода* — як *важка вода* (ізотопний різновид води, в якій звичайний водень заміщений дейтерієм) (РУХС, с. 45; РУСХ, с. 249; РУСНТ*, с. 98 та ін.). Отже, у сучасній українській літературній мові воду залежно від її хімічних властивостей можна позначати термінами *тверда вода* (на протизвагу термінові *м'яка вода*), *важка вода* та ін.

Словники української мови, починаючи з 30-х рр. ХХ ст., термін *жѣсткая вода* перекладають як *тверда вода* (вода, що містить значну кількість солей кальцію, магнію та заліза);

Л. В. Туровська

КАЗНАЧЕЙСТВО – СКАРБНИЦЯ

державних документах надають перевагу запозиченому слову *казначейство* (СТП, с. 168), тоді як мовознавці наполягають на поверненні питомого терміна *державна скарбниця*, оскільки його фіксують авторитетні лексикографічні джерела (РУСНТ, с. 176; ТБ, с. 151; ЗВС, с. 202, 437)

У сучасній українській мові функціонують фінансові терміни *казначейство* та *скарбниця*, засвідчені словниками з тотожним значенням. В офіційних

І. А. Казимирова

**ХАРЧОВИЙ ПРОДУКТ –
ДІЄТИЧНА ДОБАВКА**

Вираз *харчова добавка* має значення “природна чи синтетична речовина, яка спеціально вводитьься у харчовий продукт для надання йому бажаних властивостей” (ВТС, с. 1339). В українському законодавстві поняття “дієтична добавка” визначено так: *дієтична добавка* — вітамінні, вітамінно-мінеральні або трав'яні добавки окремо і / або в поєднанні у формі пігулок, таблеток, порошків, що приймаються перорально разом з їжею або додаються до їжі в межах фізіологічних норм для додаткового, порівняно із звичайним харчуванням, вживання цих речовин; дієтичні добавки також містять або включають різні речовини або суміші речовин, у тому числі протеїн, вуглеводи, амінокислоти, їстівні масла та екстракти рослинних і тваринних матеріалів, що вважаються необхідними або корисними для харчування та загального здоров'я людини (Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”, ст. 1, 24 лютого 1994 року N 4004-ХІІ; введено згідно із Законом N 3078-IV від 15.11.2005; Закон України “Про безпечність та якість харчових продуктів”, ст. 1, 23 грудня 1997 року N 771/97-ВР; введено на підставі Закону N 2809-IV від 06.09.2005).

У сучасній українській мові рекомендовано надавати перевагу виразу *харчова / дієтична домішка* (*харчові / дієтичні домішки*) замість *харчова / дієтична добавка* (*харчові / дієтичні добавки*) (РУС, I, с. 587).

Отже, можна вважати дієтичну домішку (добавку) харчовим продуктом, тобто поняття “харчовий продукт (їжа)” ширше за своїм змістом і містить поняття “дієтична домішка (добавка)”.

Н. О. Яценко

**ПРЕДДОБРУДЖСКИЙ ПРОГИБ –
ПЕРЕДДОБРУДЖИНСЬКИЙ
ПРОГИН**

Російське словосполучення *Преддобруджский прогиб* українською мовою перекладають здебільшого як *Переддобруджинський прогин*, напр.: “Відклади юрської системи (200–145 млн.р.) широко відомі в Донецькій складчастій породи, Кримських горах, Переддобруджинському прогині, Українських Карпатах, Північній Добруджі”; “Западина крейдово-палеогенового віку сформувалася як структура, що успадкувала простягання мезозойських гребенів Переддобруджя й Присивашся” (НАУ, с. 106), а також як Придобруджинський прогин (ГЕУ, III, с. 96).

Отже, для перекладу російського *Преддобруджский прогиб* рекомендуємо українське *Переддобруджинський прогин*.

Н. О. Яценко

ОБОРОТ – ОБІГ

Терміни *оборот*, *обіг* у загальномовних та спеціальних словниках української мови вживають з такими значеннями: *оборот* — “повний повторюваний цикл у якомусь процесі; *обіг*” (ВТССУМ, с. 813); *обіг* — “використання, вжиток” (Там само, с. 804). Ці синонімічні назви засвідчені в словосполученнях: *банкнотний обіг*, *безготівковий грошовий обіг*, *вексельний обіг*, *грошовий обіг*, *обіг капіталу*, *безготівковий оборот*, *біржовий оборот*, *валовий оборот*, *готівковий оборот*, *грошовий оборот*, зокрема, *грошовий оборот* — те саме, що *грошовий обіг* (Там само). Зважаючи на юридичні джерела, більше підстав вживати термін *грошовий обіг*, що його визначено як “рух грошей у готівковій та безготівковій формах як засіб обігу і платежу в процесі обміну товарів, оплати виконаних робіт і наданих послуг. *Грошовий обіг* в Україні регулює Закон “Про банки і банківську діяльність” (1991), Закон “Про державний бюджет” та інші законодавчі акти (ЮЕ, V, с. 651).

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

- ВЕЮС – Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К.: Вид-во “Юридична думка”, 2007. – 992 с.
 ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. – 1736 с.
 ГЕУ – Географічна енциклопедія України. – К.: “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 1993. – Т. 3. – 480 с.
 ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / Редкол.: О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1989. – Т. 3. – 549 с.
 ЗВС – Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. – 3-є вид., випр. та доп. – К.: Знання, 2000. – 1088 с.
 КПКУ – Кримінально-процесуальний кодекс України / Редакція від 15.01.2009.
 КРУПТС – Короткий російсько-український пожежно-технічний словник / Уклад. В. М. Тюпа, І. О. Харченко, М. М. Хорошок. – К.: Основа ТзОВ “Астарта”, 1996. – 122 с.
 МСПКУМ – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. – К.; Нью-Йорк: Держ. вид-во “Преса України”, 2002. – Кн. 1. – 512 с.

- НАУ – Національний атлас України. – К.: Картографія, 2007. – 440 с.
- ПССУМ – *Караванський С.* Практичний словник синонімів української мови. – Львів: БаК, 2008. – 512 с.
- ЗУ – Закон України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
- РУСНТ – Російсько-український словник наукової термінології. Суспільні науки. – К.: Наук. думка, 1994. – 600 с.
- РУСНТ* – Російсько-український словник наукової термінології. Біологія. Хімія. Медицина. – К.: Наук. думка, 1996. – 660 с.
- РУСНТ** – Російсько-український словник наукової термінології. Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос. – К.: Наук. думка, 1998. – 892 с.
- РУСПМ – Російсько-український словник правничої мови / Гол. ред. А. Ю. Кримський. – К.: Друкарня УАН, 1926. – 227 с.
- РУССЛ – *Караванський С.* Російсько-український словник складної лексики. – Львів: БаК, 2006. – 562 с.
- РУСХ – Російсько-український словник з хемії та хемічної термінології / Уклад. М. Ганіткевич, А. Зелізний. – Львів: Львів. політехніка, 1993. – 315 с.
- РУТС – Російсько-український технічний словник / Укл. М. М. Матійко, О. М. Матійко, Н. С. Родзевич, Г. М. Гнатюк, А. М. Матвієнко. – К.: Держ. вид-во техн. літ-ри, 1961. – 648 с.
- РУХС – Російсько-український хімічний словник / Уклад. Є. Ф. Некряч, Ю. П. Назаренко, В. П. Чернецький. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 204 с.
- СДЯ – *Срезневский И. И.* Словарь древнерусского языка: В 3 т. – М.: Книга, 1989. – Т. 1. – Ч. 2. – 1420 с.
- СПЕ – Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко та ін.; за заг. ред. О. В. Зайчука. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.
- ССІС – Сучасний словник іншомовних слів / Укл.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк; відп. ред. Г. П. Півторак. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
- ССРЛЯ – Словарь современного русского литературного языка: В 17 т. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1950–1965. – Т. X. – 1960. – С. 733–735; Т. XI. – 1961. – С. 1459.
- СТП – Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / Упоряд.: О. В. Богачова, К. С. Винокуров, Ю. І. Крусь та ін. – К.: “Оріони”, 1999. – 502 с.
- СУМ – Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук. думка, 1970–1980.
- СУМ/Г – Словник української мови: В 4 т. / Упоряд. з дод. власного матеріалу Б. Д. Грінченко. – К. – Т. 2. – 573 с.
- ТБ – *Тараненко О., Брицин В.* Українсько-російський словник. Сфера ділового спілкування. – К.: Пожінформтехніка, 2000. – 448 с.
- УП – Український правопис. – К.: Наук. думка, 1993. – 240 с.
- ЭСРЯ – *Цыганенко Г. П.* Этимологический словарь русского языка. – К.: “Радян. школа”, 1989. – 511 с.
- ЮЕ – Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2003. – Т. 5. – 736 с.
- ЮТТС – Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.; за ред. В. Г. Гончаренка. – 2-е вид., стереотипне. – К.: Либідь, 2004. – 320 с.